

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

30 päivänä kesäkuuta 2016*

Ennakkoratkaisupyyntö — SEUT 20 ja SEUT 21 artikla — Direktiivi 2004/38/EY —
13 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan c alakohta — Asetus (ETY) N:o 1612/68 — 12 artikla —
Unionin kansalaisen perheenjäsenten oleskeluoikeus — Unionin kansalaisen ja kolmannen maan
kansalaisen välinen avioliitto — Perheväkivalta — Avioero, jota ennen unionin kansalainen on
poistunut maasta — Sellaisen kolmannen maan kansalaisen oleskeluoikeuden säilyminen, jolla on
puolisoiden yhteisten lasten, jotka ovat unionin kansalaisia, huoltajuus

Asiassa C-115/15,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Court of Appeal
(England & Wales) (Civil Division) (muutoksenhakutuomioistuin (Englanti ja Wales) (siviiliasiain
jaosto), Yhdistynyt kuningaskunta) on esittänyt 25.2.2015 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut
unionin tuomioistuimeen 6.3.2015, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Secretary of State for the Home Department

vastaaan

NA,

Aire Centren

osallistuessa asian käsittelyyn,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja R. Silva de Lapuerta (esittelevä tuomari) sekä tuomarit
A. Arabadjiev, J.-C. Bonichot, C. G. Fernlund ja S. Rodin,

julkisasiamies: M. Wathelet,

kirjaaja: hallintovirkamies K. Malacek,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 18.2.2016 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— NA, edustajanaan A. Gonzalez, solicitor, B. Asanovic, barrister, ja T. de la Mare, QC,

— Aire Centre, edustajinaan T. Buley, barrister, ja R. Drabble, QC, L. Barrattin, solicitor,
valtuuttamina,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

- Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehinään V. Kaye ja M. Holt, avustajinaan B. Kennelly ja B. Lask, barristers,
 - Tanskan hallitus, asiamiehinään C. Thorning ja M. S. Wolff,
 - Alankomaiden hallitus, asiamiehinään M. Bulterman ja C. Schillemans,
 - Puolan hallitus, asiamiehenään B. Majczyna,
 - Euroopan komissio, asiamiehinään M. Kellerbauer ja M. Wilderspin, E. Montaguti ja C. Tufvesson,
- kuultuaan julkisasiamiehen 14.4.2016 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
- on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee SEUT 20 ja SEUT 21 artiklan, Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/38/EY (EUVL 2004, L 158, s. 77, ja oikaisut EUVL 2004, L 229, s. 35 ja EUVL 2005, L 197, s. 34) 13 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan c alakohdan sekä työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15.10.1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 (EYVL 1968, L 257, s. 2) 12 artiklan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty muutoksenhakuasiassa, jossa asianosaisina ovat Secretary of State for the Home Department (sisäministeri) ja Pakistanin kansalainen NA ja joka koskee tämän oikeutta oleskella Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Direktiivi 2004/38

- 3 Direktiivin 2004/38 johdanto-osan 15 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Perheenjäsenille olisi annettava oikeudellinen suoja siltä varalta, että unionin kansalainen kuolee, avioliitto tai rekisteröity parisuhde purkautuu tai avioliitto julistetaan mitättömäksi. Sen vuoksi olisi perhe-elämän suojaa ja ihmisarvoa kunnioittaen ja tietyissä tapauksissa väärinkäytösten estämiseksi toteutettava toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että vastaanottavan jäsenvaltion alueella jo oleskelevat perheenjäsenet säilyttävät tällaisissa olosuhteissa oleskeluoikeutensa yksinomaisesti henkilökohtaisena oikeutena.”

- 4 Direktiivin 2 artiklassa, jonka otsikko on ”Määritelmät”, säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

- 1) ’unionin kansalaisella’ henkilöä, jolla on jonkin jäsenvaltion kansalaisuus;

- 2) 'perheenjäsenellä'
a) aviopuolisoa;

--

- 3) 'vastaanottavalla jäsenvaltiolla' jäsenvaltiota, johon unionin kansalainen siirtyy käyttääkseen oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen ja oleskeluun."

- 5 Direktiivin 3 artiklan, jonka otsikko on "Henkilöt, joihin tätä direktiiviä sovelletaan", 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Tätä direktiiviä sovelletaan kaikkiin unionin kansalaisiin, jotka siirtyvät toiseen jäsenvaltioon tai oleskelevat toisessa jäsenvaltiossa kuin jonka kansalaisia he ovat, sekä heidän 2 artiklan 2 alakohdassa määriteltyihin perheenjäseniinsä, jotka tulevat heidän mukanaan tai seuraavat heitä myöhemmin."

- 6 Direktiivin 7 artiklan, jonka otsikko on "Oikeus oleskella yli kolme kuukautta", 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

"1. Unionin kansalaisilla on oikeus oleskella toisen jäsenvaltion alueella yli kolmen kuukauden ajan

- a) jos he ovat työntekijöitä tai itsenäisiä ammatinharjoittajia vastaanottavassa jäsenvaltiossa; tai
b) jos heillä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että he eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle, ja kattava sairausvakuutusturva vastaanottavassa jäsenvaltiossa; tai

c)

— jos he ovat kirjoittautuneet yksityiseen tai julkiseen laitokseen, jonka vastaanottava jäsenvaltio on hyväksynyt tai jota se rahoittaa lainsäädäntönsä tai hallinnollisen käytäntönsä mukaisesti, pääasiallisena tarkoituksenaan osallistua koulutukseen, ammattikoulutus mukaan lukien, ja

— jos heillä on kattava sairausvakuutusturva vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja he osoittavat asiaankuuluvalla kansalliselle viranomaiselle vakuutuksella tai muulla vastaavalla valitsemallaan tavalla, että heillä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että he eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle; tai

- d) jos he ovat a, b tai c alakohdassa tarkoitetut edellytykset täyttävän unionin kansalaisen mukana matkustavia tai häntä myöhemmin seuraavia perheenjäseniä.

2. Edellä 1 kohdassa säädetty oleskeluoikeus koskee myös perheenjäseniä, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia ja jotka tulevat unionin kansalaisen mukana vastaanottavaan jäsenvaltioon tai seuraavat häntä sinne myöhemmin, edellyttäen, että kyseinen unionin kansalainen täyttää 1 kohdan a, b tai c alakohdassa tarkoitetut edellytykset."

- 7 Direktiivin 2004/38 12 artiklassa, jonka otsikko on "Perheenjäsenten oleskeluoikeuden säilyminen unionin kansalaisen kuoltua tai poistuttua jäsenvaltiosta", säädetään seuraavaa:

"1. Unionin kansalaisen kuolema tai poistuminen vastaanottavan jäsenvaltion alueelta ei vaikuta hänen perheenjäsentensä, jotka ovat jonkin jäsenvaltion kansalaisia, oleskeluoikeuteen, sanotun kuitenkin rajoittamatta toisen alakohdan soveltamista.

Kyseisten henkilöiden on ennen pysyvän oleskeluoikeuden saamista täytettävä 7 artiklan 1 kohdan a, b, c tai d alakohdassa säädetyt edellytykset.

2. Unionin kansalaisen perheenjäsenet, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia ja jotka ovat oleskelleet vastaanottavassa jäsenvaltiossa perheenjäseninä vähintään yhden vuoden ajan ennen unionin kansalaisen kuolemaa, eivät menetä oleskeluoikeuttaan tämän kuoleman myötä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta toisen alakohdan soveltamista.

Ennen kuin asianomaiset saavat oikeuden pysyvään oleskeluun, heidän oleskeluoikeuteensa sovelletaan edelleen vaatimusta, jonka mukaan heidän on voitava todistaa olevansa työntekijöitä tai itsenäisiä ammatinharjoittajia tai että heillä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että he eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle, ja kattava sairausvakuutusturva vastaanottavassa jäsenvaltiossa, tai että he ovat nämä edellytykset täyttävän henkilön vastaanottavaan jäsenvaltioon jo muodostuneen perheen jäseniä. 'Riittävät varat' on määritelty 8 artiklan 4 kohdassa.

Nämä perheenjäsenet säilyttävät oleskeluoikeutensa yksinomaan henkilökohtaisten perusteiden nojalla.

3. Unionin kansalaisen poistuessa vastaanottavan jäsenvaltion alueelta tai kuollessa hänen lapsensa tai lasten tosiasiallisena huoltajana toimiva vanhempi eivät, kansalaisuudestaan riippumatta, menetä oleskeluoikeuttaan ennen lasten opintojen päättymistä, jos lapset oleskelevat vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja ovat kirjoilla oppilaitoksessa opiskellakseen siellä."

- 8 Direktiivin 2004/38 13 artiklan, jonka otsikko on "Perheenjäsenten oleskeluoikeuden säilyminen avioeron, avioliiton mitättömäksi julistamisen tai rekisteröidyn parisuhteen päättymisen jälkeen", 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Unionin kansalaisen perheenjäsenet, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, eivät menetä oleskeluoikeuttaan avioeron, avioliiton mitättömäksi julistamisen eivätkä 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetun rekisteröidyn parisuhteen päättymisen jälkeen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta toisen alakohdan soveltamista, jos

- a) avioliitto tai rekisteröity parisuhde on kestänyt ennen avioeron, avioliiton mitättömäksi julistamisen tai 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetun rekisteröidyn parisuhteen päättymisen edellyttämän menettelyn vireillepanoa vähintään kolme vuotta, joista yksi vuosi vastaanottavassa jäsenvaltiossa; tai
- b) unionin kansalaisen lasten huolto on aviopuolisoiden tai 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen kumppaneiden keskinäisellä sopimuksella tai oikeuden päätöksellä uskottu aviopuolisolle tai kumppanille, joka ei ole minkään jäsenvaltion kansalainen; tai
- c) erityisen vaikea tilanne, kuten perheväkivallan kohteeksi joutuminen avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen aikana, sitä edellyttää; tai
- d) kun aviopuolisoiden tai 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen kumppaneiden keskinäisellä sopimuksella tai oikeuden päätöksellä aviopuolisolla tai kumppanilla, joka ei ole minkään jäsenvaltion kansalainen, on oikeus tavata alaikäistä lasta, ja jos tuomioistuin on katsonut, että tapaamisten on tapahduttava vastaanottavassa jäsenvaltiossa, niin pitkäksi aikaa kuin on tarpeen.

Ennen kuin asianomaiset saavat oikeuden pysyvään oleskeluun, heidän oleskeluoikeuteensa sovelletaan edelleen vaatimusta, jonka mukaan heidän on voitava todistaa olevansa työntekijöitä tai itsenäisiä ammatinharjoittajia tai että heillä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että he eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle,

ja kattava sairausvakuutusturva vastaanottavassa jäsenvaltiossa, tai että he ovat nämä edellytykset täyttävän henkilön vastaanottavaan jäsenvaltioon jo muodostuneen perheen jäseniä. 'Riittävät varat' on määritelty 8 artiklan 4 kohdassa.

Nämä perheenjäsenet säilyttävät oleskeluoikeutensa yksinomaan henkilökohtaisten perusteiden nojalla.”

- 9 Direktiivin 14 artiklan otsikko on ”Oleskeluoikeuden säilyminen”, ja sen 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Unionin kansalaisella ja hänen perheenjäsenillään on 7, 12 ja 13 artiklassa säädetty oleskeluoikeus sikäli kuin he täyttävät näissä artikloissa säädetyt edellytykset.

--”

Asetus N:o 1612/68

- 10 Asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan ensimmäisessä kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos jäsenvaltion kansalainen on tai on ollut työssä toisen jäsenvaltion alueella, on hänen lapsillaan, jos he asuvat kyseisessä jäsenvaltiossa, oikeus osallistua peruskoulutukseen, oppisopimuskoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen samoin edellytyksin kuin tämän valtion kansalaisilla.”

Kansallinen lainsäädäntö

- 11 Ennakkoratkaisupyynnön mukaan direktiivin 2004/28 13 artiklan 2 kohta on saatettu osaksi kansallista oikeutta maahanmuutosta Euroopan talousalueella vuonna 2006 annetun asetuksen (Immigration (European Economic Area) Regulations 2006, jäljempänä vuoden 2006 maahanmuuttoasetus) 10 §:llä.
- 12 Vuoden 2006 maahanmuuttoasetuksen 10 §:n 5 momentin mukaan säilyttääkseen oleskeluoikeutensa avioerotilanteessa asianomaisen henkilön on täytettävä tietyt edellytykset, esimerkiksi niin, että hän lakkaa olemasta joko vahvistetut vaatimukset täyttävän henkilön (qualified person) tai Euroopan talousalueen (ETA) sellaisen kansalaisen perheenjäsen, jolla on avioerohetkellä pysyvä oleskeluoikeus.
- 13 Vuoden 2006 maahanmuuttoasetuksen mukaan vahvistetut vaatimukset täyttävällä henkilöllä tarkoitetaan Euroopan talousalueen kansalaista, joka asuu Yhdistyneessä kuningaskunnassa työnhakijana, työntekijänä, itsenäisenä ammatinharjoittajana, taloudellisesti riippumattomana tai opiskelijana.
- 14 Ennakkoratkaisupyynnön mukaan kansallisessa oikeudessa asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan soveltamisalaan kuuluvan lapsen vanhemman johdettu oleskeluoikeus perustuu vuoden 2006 maahanmuuttoasetuksen 15 A §:ään, jossa säädetään pääasiallisesti seuraavaa:

”(1) Henkilöllä (jäljempänä P), johon ei sovelleta vapautusta ja joka täyttää tämän asetuksen 2, 3, 4, 4 A tai 5 §:ssä säädetyt edellytykset, on oikeus oleskella Yhdistyneessä kuningaskunnassa niin kauan, kun hän täyttää tätä koskevat edellytykset.

--

(3) P täyttää tässä pykälässä säädetyt edellytykset, jos:

(a) P on ETA-kansalaisen lapsi (jäljempänä ETA-vanhempi)

- (b) P asui Yhdistyneessä kuningaskunnassa aikana, jolloin ETA-vanhempi asui Yhdistyneessä kuningaskunnassa työntekijänä
- (c) P käy koulua Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja on aloittanut koulunkäynnin silloin, kun ETA-vanhempi asui Yhdistyneessä kuningaskunnassa.
- (4) P täyttää tässä pykälässä säädetyt edellytykset, jos:
 - (a) P on sellaisen henkilön huoltaja, joka täyttää 3 momentissa säädetyt edellytykset (jäljempänä kohdehenkilö (relevant person))
 - (b) kohdehenkilö ei kykenisi jatkamaan koulunkäyntiään Yhdistyneessä kuningaskunnassa, jos P joutuisi poistumaan maasta.

– –”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 15 NA on Pakistanin kansalainen. Hän avioitui Saksan kansalaisen KA:n kanssa syyskuussa 2003, ja puoliset muuttivat maaliskuussa 2004 Yhdistyneeseen kuningaskuntaan.
- 16 Puolisoiden välit huononivat tämän jälkeen, ja NA joutui useita kertoja puolisonsa väkivallan uhriksi.
- 17 Lokakuussa 2006 KA lähti puolisoiden yhteisestä kodista ja joulukuussa 2006 Yhdistyneestä kuningaskunnasta.
- 18 Yhdistyneessä kuningaskunnassa viettäminään vuosina KA:lla oli sekä palkatun työntekijän että itsenäisen ammatinharjoittajan asema.
- 19 Puolisot saivat kaksi tytärtä Yhdistyneessä kuningaskunnassa. MA syntyi 14.11.2005 ja IA 3.2.2007, ja heillä on Saksan kansalaisuus.
- 20 KA ilmoitti eronneensa NA:sta Karachissa (Pakistan) 13.3.2007 julistetulla *talaqilla*. Syyskuussa 2008 NA pani vireille avioeromenettelyn Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Avioero tuli voimaan 4.8.2009. NA:lle myönnettiin lasten yksinhuoltajuus.
- 21 MA aloitti koulunkäynnin Yhdistyneessä kuningaskunnassa tammikuussa 2009 ja IA syyskuussa 2010.
- 22 NA haki pysyvää oleskeluoikeutta Yhdistyneessä kuningaskunnassa, ja sisäministeri, joka on hakemukseen annetussa päätöksessä toimivaltainen ulkomaalaisviranomaisena, totesi, ettei NA:lla ollut oikeutta oleskella Yhdistyneessä kuningaskunnassa.
- 23 NA:n tästä päätöksestä nostama kanne hylättiin.
- 24 NA valitti Upper Tribunaliin (Immigration and Asylum Chamber) (ylempi tuomioistuin (maahanmuutto- ja turvapaikka-asioita käsittelevä jaosto, Yhdistynyt kuningaskunta), joka tutki NA:n oleskeluoikeutta Yhdistyneen kuningaskunnan alueella koskevan hakemuksen tueksi esitettyjen kolmen väitteen oikeudelliset perusteet.

- 25 Mainittu tuomioistuin totesi ensinnäkin, ettei NA voinut vaatia oleskeluoikeutensa säilyttämistä Yhdistyneessä kuningaskunnassa direktiivin 2004/83 13 artiklan 2 kohdan nojalla, koska avioerohetkellä KA ei enää käyttänyt perustamissopimuksiin perustuvia oikeuksiaan tässä jäsenvaltiossa, eli edellytys, josta tässä säännöksessä säädetään ja joka on vahvistettu 13.2.1985 annetussa tuomiossa Diatta (267/83, EU:C:1985:67), ei täyttnyt.
- 26 NA katsoi, ettei tällaisen vaatimuksen täyttymistä edellytetty siltä, että hän voisi perustellusti vaatia oleskeluoikeutensa säilyttämistä direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohdan nojalla, ja valitti tämän osalta päätöksestä ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen.
- 27 Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) totesi tämän jälkeen, että NA:lla oli kuitenkin unionin oikeuteen perustuva oikeus oleskella Yhdistyneessä kuningaskunnassa yhtäältä SEUT 20 artiklan nojalla, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on sitä tulkinnut 8.3.2011 annetussa tuomiossa Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), ja toisaalta asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan nojalla.
- 28 Sisäministeri valitti Upper Tribunalin (Immigration and Asylum Chamber) ratkaisusta tämän seikan osalta ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen. Sisäministeri tunnusti kyllä MA:lle ja IA:lle unionin kansalaisina SEUT 20 ja SEUT 21 artiklan perusteella kuuluvat oikeudet, mutta katsoi 10.10.2013 annettuun tuomioon Alokpa ja Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645) vedoten, että näitä oikeuksia loukattaisiin vasta siinä tapauksessa, että MA ja IA joutuisivat tosiasiallisesti poistumaan koko unionin alueelta, mistä ei käsiteltävässä tapauksessa ollut kyse, koska lapsilla oli oikeus oleskella siinä jäsenvaltiossa, jonka kansalaisuus heillä oli, eli Saksan liittotasavallassa. Asetuksen N:o 1612/68 12 artiklaan perustuvan oleskeluoikeuden osalta sisäministeri katsoi, että kyseinen säännös edellyttää, että vanhempi, joka on unionin kansalainen, on vastaanottavassa jäsenvaltiossa hetkellä, jolloin aloittaa koulunkäyntinsä, eikä tämäkään edellytys käsiteltävässä tapauksessa täyty.
- 29 Lopuksi Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) totesi, että oleskeluoikeuden epääminen NA:lta pakottaisi hänen lapsensa MA:n ja IA:n poistumaan Yhdistyneestä kuningaskunnasta äitinsä kanssa, koska hänelle oli myönnetty lasten yksinhuoltajuus, ja että lasten maasta poistaminen loukkaisi oikeuksia, jotka heillä on ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi Roomassa 4.11.1950 tehdyn yleissopimuksen 8 artiklan perusteella, ja hyväksyi NA:n valituksen tämän määräyksen nojalla. Sisäministeri ei valittanut tästä osasta päätöstä.
- 30 Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (muutoksenhakutuomioistuin (Englanti ja Wales) (siviiliasian jaosto)) päätti tässä tilanteessa lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:
- ”1) Onko kolmannen maan kansalaisen, joka on unionin kansalaisen entinen puoliso, kyettävä todistamaan, että hänen entinen puolisonsa käytti perussopimusten mukaisia oikeuksiaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa heidän avioeronsa ajankohtana, säilyttääkseen oleskeluoikeuden direktiivin 2004/38/EY 13 artiklan 2 kohdan nojalla?
- 2) Onko unionin kansalaisella unionin oikeuteen perustuva oleskeluoikeus vastaanottavassa jäsenvaltiossa SEUT 20 ja SEUT 21 artiklan nojalla tilanteessa, jossa ainoa unionin valtio, jossa hänellä on oikeus oleskella, on valtio, jonka kansalainen hän on, mutta toimivaltainen tuomioistuin on todennut, että tämän kansalaisen poistaminen vastaanottavasta jäsenvaltiosta valtioon, jonka kansalainen hän on, olisi vastoin hänen [ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen] 8 artiklaan tai Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 artiklaan perustuvia oikeuksiaan?
- 3) Jos edellä 2 kohdassa tarkoitettu unionin kansalainen on lapsi, onko tämän lapsen yksinhuoltajavanhemmalla johdettu oleskeluoikeus vastaanottavassa jäsenvaltiossa, jos lapsen pitäisi lähteä vanhempansa mukana, kun tämä poistetaan vastaanottavasta jäsenvaltiosta?

- 4) Onko lapsella oleskeluoikeus vastaanottavassa jäsenvaltiossa asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan (nykyisen asetuksen (EU) N:o 492/2011 10 artiklan) perusteella, jos lapsen vanhempi, joka on unionin kansalainen ja joka on työskennellyt vastaanottavassa jäsenvaltiossa, on lakannut asumasta vastaanottavassa jäsenvaltiossa ennen kuin lapsi aloittaa koulunkäynnin kyseisessä valtiossa?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

- 31 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ensimmäinen kysymys koskee asiallisesti sitä, onko direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan c alakohtaa tulkittava siten, että kolmannen maan kansalaisen, joka on eronnut unionin kansalaisesta, jonka väkivallan uhriksi hän on joutunut avioliiton aikana, oleskeluoikeus vastaanottavassa jäsenvaltiossa voidaan tämän säännöksen nojalla säilyttää silloin, kun avioero on otettu sen jälkeen kun hänen puolisonsa, joka on unionin kansalainen, on poistunut kyseisestä jäsenvaltiosta.
- 32 Direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan c alakohtaan mukaan avioero ei johda sellaisten perheenjäsenten oleskeluoikeuden menettämiseen, joilla ei ole jäsenvaltion kansalaisuutta, ”jos erityisen vaikea tilanne, kuten perheväkivallan kohteeksi joutuminen avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen aikana, sitä edellyttää”.
- 33 On tutkittava, mitkä ovat tämän säännöksen soveltamisedellytykset ja muun muassa se, pitääkö käsiteltävässä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa kolmannen maan kansalainen on avioliittonsa aikana joutunut sellaisen unionin kansalaisen väkivallan uhriksi, josta hän on eronnut, mainitun unionin kansalaisen oleskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa direktiivin 2004/38 7 artiklan 1 kohdan mukaisesti avioeroon saakka, jotta kyseinen kolmannen maan kansalainen voi perustellusti vedota direktiivin 13 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan c alakohtaan.
- 34 Unionin tuomioistuin on jo todennut direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan a alakohdasta, että kun puoliso, joka on unionin kansalainen, lähtee vastaanottavasta jäsenvaltiosta ennen avioeromenettelyn vireilletulohetkeä asettuaan asumään toiseen jäsenvaltioon tai kolmanteen maahan, toisen puolison, joka on kolmannen maan kansalainen, direktiivin 2004/38 7 artiklan 2 kohtaan perustuva johdettu oleskeluoikeus päättyy sen puolison, joka on unionin kansalainen, poistuessa maasta, eikä sitä näin ollen voida säilyttää direktiivin 13 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan a alakohdan perusteella (ks. vastaavasti tuomio 16.7.2015, Singh ym., C-218/14, EU:C:2015:476, 62 kohta).
- 35 Tällaisessa tilanteessa sen puolison, joka on unionin kansalainen, maasta poistuminen on näet jo johtanut sen puolison, joka on kolmannen maan kansalainen ja joka on jäänyt vastaanottavaan jäsenvaltioon, oleskeluoikeuden menettämiseen. Myöhempi avioerohakemus ei voi johtaa tämän oikeuden takaisin saamiseen, sillä direktiivin 2004/38 13 artiklassa säädetään ainoastaan olemassa olevan oleskeluoikeuden säilymisestä (ks. tuomio 16.7.2015, Singh ym., C-218/14, EU:C:2015:476, 67 kohta).
- 36 Tällaisessa tilanteessa unionin tuomioistuin on katsonut, että kolmannen maan kansalaisen puolison, joka on unionin kansalainen, on oleskeltava vastaanottavassa jäsenvaltiossa direktiivin 2004/38 7 artiklan 1 kohdan mukaisesti aina avioeromenettelyn vireilletulohetkeen saakka, jotta kyseinen kolmannen maan kansalainen voisi vedota oleskeluoikeutensa säilymiseen tässä jäsenvaltiossa direktiivin 13 artiklan 2 kohdan perusteella (ks. tuomio 16.7.2015, Singh ym., C-218/14, EU:C:2015:476, 66 kohta).

- 37 Näitä näkökohtia voidaan soveltaa käsiteltävässä asiassa kyseessä olevaan tapaukseen siltä osin kuin kyse on direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan c alakohdan tulkinnasta.
- 38 On näet otettava huomioon se, että tämä säännös on osa direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohtaa, minkä vuoksi säännöstä ei ole tulkittava erillisenä vaan 13 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan valossa.
- 39 Tässä yhteydessä on muistettava, että unionin oikeussäännön ulottuvuuden määrittämiseksi on otettava huomioon samanaikaisesti sen sanamuoto, asiayhteys ja tavoitteet (tuomio 10.10.2013, Spedition Welter, C-306/12, EU:C:2013:650, 17 kohta).
- 40 Direktiivin 2004/38 13 artiklan otsikosta ja sen 2 kohdan sanamuodosta ilmenee ensinnäkin, että niiden unionin kansalaisten perheenjäsenten, joilla ei ole unionin jäsenvaltion kansalaisuutta, tähän säännökseen perustuvan oleskeluoikeuden säilymisestä on säädetty muun muassa avioerotilanteiden varalta, minkä vuoksi avioero ei johda tällaisen oleskeluoikeuden menettämiseen, jos säännöksessä vahvistetut edellytykset täyttyvät.
- 41 Kun tämän jälkeen tarkastellaan asiayhteyttä, johon kyseisen säännös kuuluu, todettakoon, että direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohta on poikkeus periaatteesta, jonka mukaan maahantulo- ja oleskeluoikeuden saavat direktiivin 2004/38 perusteella ainoastaan ne kolmansien maiden kansalaiset, jotka ovat direktiivin 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla sellaisen unionin kansalaisen ”perheenjäseniä”, joka on käyttänyt oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen asettautuessaan asumaan johonkin muuhun jäsenvaltioon kuin siihen, jonka kansalaisuus hänellä on, eivätkä suinkaan kaikki kolmansien maiden kansalaiset, eli periaatteesta, joka on vahvistettu unionin tuomioistuimen vakiintuneessa oikeuskäytännössä (ks. mm. tuomio 16.7.2015, Singh ym., C-218/14, EU:C:2015:476, 51 kohta).
- 42 Direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohta koskee niitä poikkeuksellisia tapauksia, joissa avioero ei johda asianomaisten kolmansien maiden kansalaisten oleskeluoikeuden menetykseen direktiivin 2004/38 nojalla, vaikka he eivät avioeronsa jälkeen enää täytäkään sen 7 artiklan 2 kohdassa säädettyjä edellytyksiä, kuten sen 2 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettua unionin kansalaisen ”perheenjäsenen” asemaa koskevaa edellytystä.
- 43 Tähän on yhtäältä lisättävä, että direktiivin 2004/38 12 artiklassa, jossa säädetään yksityiskohtaisemmin perheenjäsenten oleskeluoikeuden säilymisestä unionin kansalaisen kuoltua tai poistuttua maasta, säädetään tämän henkilön niiden perheenjäsenten oleskeluoikeuden säilymisestä, joilla ei ole minkään jäsenvaltion kansalaisuutta, vain sen tapauksen varalta, jossa unionin kansalainen kuolee, eikä sen tapauksen varalta, jossa tämä lähtee vastaanottavasta jäsenvaltiosta.
- 44 Toisaalta on näin siis todettava, että direktiiviä antaessaan unionin lainsäätäjä ei säättänyt niiden tapausten varalta, joissa unionin kansalainen poistuu vastaanottavasta jäsenvaltiosta – muun muassa erityisen vaikeiden tilanteiden vuoksi – sellaisen erityisen suojan kaltaisesta suojasta niille perheenjäsenille, joilla ei ole jäsenvaltion kansalaisuutta, kuin se suoja, josta säädetään direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohdan c alakohdassa.
- 45 Direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohdan tavoitteen osalta todettakoon lopuksi, että säännös vastaa direktiivin johdanto-osan 15 perustelukappaleessa ilmaistua tavoitetta tarjota perheenjäsenille oikeudellinen suoja avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen purkautumisen tai sen varalta, että avioliitto julistetaan mitättömäksi, toteuttamalla tätä varten toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että vastaanottavan jäsenvaltion alueella jo oleskelevat perheenjäsenet säilyttävät tällaisissa olosuhteissa oleskeluoikeutensa henkilökohtaisena oikeutena.

- 46 Direktiivin 2004/38 esitöistä ja erityisesti perusteluista Euroopan parlamentin ja neuvoston ehdotuksessa direktiiviksi Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella (KOM(2001) 257 lopullinen) käy ilmi, että ennen direktiiviä 2004/38 voimassa olleen unionin oikeuden mukaan eronneelta puolisoilta voitiin evätä oleskeluoikeus vastaanottavassa jäsenvaltiossa.
- 47 Direktiiviehdotuksessa todetaan tämän tilanteen osalta, että suunnitellulla säännöksellä, josta tuli direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohta, on tarkoitus tarjota jonkinlainen oikeusturva henkilöille, joiden oleskeluoikeus perustuu avioliiton kautta syntyneeseen perhesuhteeseen ja joita tämän vuoksi voitaisiin painostaa olemaan hakematta avioeroa, ja että tällaista suojaa tarvitaan vain silloin, kun avioero on peruuttamattomasti vahvistettu, sillä asumusero ei vaikuta puolison, joka on kolmannen maan kansalainen, oleskeluoikeuteen millään tavoin.
- 48 Edellä todetusta seuraa, että direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohdan sanamuodon, asiayhteyden ja tavoitteen perusteella tämän säännöksen soveltaminen, 13 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan c alakohdassa tarkoitettu tilanne mukaan lukien, edellyttää asianomaisten avioeroa.
- 49 Tästä seuraa myös, että direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan c alakohdan tulkinta, jonka mukaan kolmannen maan kansalainen voi perustellusti vedota tähän säännökseen perustuvaan oikeuteensa, kun hänen puolisonsa, joka on unionin kansalainen, on oleskellut vastaanottavassa jäsenvaltiossa direktiivin 2004/38 7 artiklan 1 kohdan mukaisesti, ei aina avioeromenettelyn vireilletulohetkeen saakka vaan ainakin siihen saakka, kunnes perheväkivaltaan on syyllistytty, on ristiriidassa direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohdan sanamuodon mukaisen, systemaattisen ja teleologisen tulkinnan kanssa.
- 50 Jos näin ollen kolmannen maan kansalainen on joutunut avioliittonsa aikana sellaisen unionin kansalaisen väkivallan uhriksi, josta hän on eronnut, mainitun unionin kansalaisen pitää oleskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa direktiivin 2004/38 7 artiklan 1 kohdan mukaisesti aina avioeromenettelyn vireilletulohetkeen saakka, jotta kyseinen kolmannen maan kansalainen voi perustellusti vedota direktiivin 13 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan c alakohtaan.
- 51 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 2004/38 13 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan c alakohtaa on tulkittava siten, että kolmannen maan kansalaisen, joka on eronnut unionin kansalaisesta, jonka väkivallan uhriksi hän on joutunut avioliiton aikana, oleskeluoikeutta vastaanottavassa jäsenvaltiossa ei voida säilyttää tämän säännöksen nojalla silloin, kun avioeromenettely on tullut vireille vasta sen jälkeen kun puoliso, joka on unionin kansalainen, on poistunut kyseisestä jäsenvaltiosta.

Neljäs kysymys

- 52 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen neljäs kysymys, joka on käsiteltävä seuraavaksi, koskee asiallisesti sitä, onko asetuksen N:o 1612/68 12 artiklaa tulkittava siten, että lapsella ja vanhemmalla, joka on kolmannen maan kansalainen ja jolla on lapsen yksinhuoltajuus, on tämän säännöksen nojalla oleskeluoikeus vastaanottavassa jäsenvaltiossa pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa toinen vanhemmista on unionin kansalainen, joka on työskennellyt kyseisessä jäsenvaltiossa mutta joka on lakannut asumasta siellä ennen kuin lapsi on aloittanut siellä koulunkäyntinsä.
- 53 Asetuksen N:o 1612/68 12 artiklassa säädetään, että jos jäsenvaltion kansalainen on tai on ollut työssä toisen jäsenvaltion alueella, on hänen lapsillaan, jos he asuvat kyseisessä jäsenvaltiossa, oikeus osallistua peruskoulutukseen, oppisopimuskoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen samoin edellytyksin kuin tämän valtion kansalaisilla.

- 54 Siirtotyöläisten lasten oikeus opetukseen vastaanottavassa jäsenvaltiossa riippuu tämän säännöksen nojalla siitä, onko lapsi tätä ennen asettautunut asumaan vastaanottavaan jäsenvaltioon, mikä merkitsee sitä, että kyseiseen jäsenvaltioon siirtotyöläisen perheenjäsenenä asumaan asettautuneet lapset samoin kuin siirtotyöläisen lapset, jotka ovat syntymästään lähtien asuneet siinä jäsenvaltiossa, jossa heidän isänsä tai äitinsä on tai on ollut työssä, voivat vedota tähän oikeuteen kyseisessä jäsenvaltiossa (ks. vastaavasti tuomio 23.2.2010, Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83, 45 kohta).
- 55 Asetuksen N:o 1612/68 12 artiklalla pyritään erityisesti takaamaan se, että työntekijän, joka on jäsenvaltion kansalainen, lapset voivat, vaikka tämä ei enää olekaan työssä vastaanottavassa jäsenvaltiossa, aloittaa koulunkäynnin ja tarvittaessa saattaa sen päätökseen viimeksi mainitussa jäsenvaltiossa (tuomio 23.2.2010, Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83, 51 kohta).
- 56 Kuten kyseisen 12 artiklan sanamuodostakin ilmenee, mainittu oikeus ei näet koske vain siirtotyöläisten lapsia vaan sitä sovelletaan myös entisten siirtotyöläisten lapsiin. Tästä seuraa näin ollen, että lasten oikeus yhdenvertaiseen kohteluun opetukseen osallistumismahdollisuuksissa ei riipu siitä, säilyykö heidän isällään tai äidillään vastaanottavassa jäsenvaltiossa siirtotyöntekijän asema (ks. vastaavasti tuomio 23.2.2010, Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83, 50 kohta).
- 57 Unionin tuomioistuin on katsonut lisäksi, että oikeus, jonka lapset saavat asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan perusteella, ei edellytä sitä, että heidän vanhemmillaan on oleskeluoikeus vastaanottavassa jäsenvaltiossa, koska tässä säännöksessä edellytetään ainoastaan, että lapsi on asunut jäsenvaltiossa vanhempiensa tai toisen vanhempansa kanssa silloin, kun ainakin toinen vanhemmista asui siellä työntekijänä (ks. vastaavasti tuomio 23.2.2010, Ibrahim ja Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, 40 kohta).
- 58 Sen tunnustaminen, että entisten siirtotyöläisten lapset voivat jatkaa koulunkäyntiään vastaanottavassa jäsenvaltiossa, vaikka heidän vanhempansa eivät enää asu siellä, tarkoittaa tässä yhteydessä, että heille tunnustetaan oleskeluoikeus, joka on riippumaton heidän vanhemmilleen myönnetystä oleskeluoikeudesta, koska tällainen oikeus perustuu asetuksen N:o 1612/68 12 artiklaan (tuomio 23.2.2010, Ibrahim ja Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, 41 kohta).
- 59 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä seuraa näin, että asetuksen N:o 1612/68 12 artiklassa ei edellytetä, että vanhempi, joka on entinen siirtotyöläinen, asuu vielä vastaanottavassa jäsenvaltiossa hetkellä, jolloin lapsi aloittaa siellä koulunkäynnin tai opiskelun, tai että tämän vanhemman pitäisi pysyä mainitussa jäsenvaltiossa lapsen koulunkäynnin tai opintojen ajan, jotta lapsi saisi tässä säännöksessä säädetyn oikeuden.
- 60 Ennakkoratkaisupyyntöä käy käsiteltävässä tapauksessa ilmi, että pääasian valittajan puoliso KA asui Yhdistyneessä kuningaskunnassa työntekijänä ja itsenäisenä ammatinharjoittajana puolisoiden saavuttua kyseiseen jäsenvaltioon aina lähtönsä saakka, eli maaliskuusta 2004 joulukuuhun 2006.
- 61 Ennakkoratkaisupyyntöä käy ilmi myös, että puolisoiden tyttäret MA ja IA ovat syntyneet Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja että he ovat asuneet siellä syntymästään lähtien.
- 62 Entisen siirtotyöläisen lapsina, jotka ovat syntymästään saakka asuneet jäsenvaltiossa, jossa heidän isänsä on ollut työssä, MA ja IA täyttävät edellytykset, joiden perusteella asetuksen N:o 1612/68 12 artiklaan voidaan vedota.
- 63 Näin ollen pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa entisen siirtotyöläisen lapsella, joka on asunut vastaanottavassa jäsenvaltiossa syntymästään lähtien, on asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan nojalla oikeus yhtäältä aloittaa tai jatkaa koulunkäyntiään kyseisessä jäsenvaltiossa ja toisaalta tämän johdosta samaan säännökseen perustuva oleskeluoikeus. Se, että vanhempi, joka on entinen siirtotyöläinen, asuu tai ei enää asu kyseisessä jäsenvaltiossa hetkellä, jolloin lapsi aloittaa koulunkäyntinsä, ei millään tavoin vaikuta tähän.

- 64 Todettakoon lopuksi, että unionin oikeuskäytännön mukaan oikeus saada opetusta merkitsee sitä, että siirtotyöläisen tai entisen siirtotyöläisen lapsella on itsenäinen oleskeluoikeus silloin, kun lapsi haluaa jatkaa koulunkäyntiään vastaanottavassa jäsenvaltiossa, ja että vanhemmalla, joka on lapsen tosiasiallinen huoltaja, on vastaava oleskeluoikeus (tuomio 13.6.2013, Hadj Ahmed, C-45/12, EU:C:2013:390, 46 kohta).
- 65 Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa lapsilla on asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan nojalla oikeus jatkaa koulunkäyntiään vastaanottavassa jäsenvaltiossa, kun taas heidän huoltajanaan oleva vanhempi on vaarassa menettää oleskeluoikeutensa, se, ettei tällaiselle vanhemmalle myönnettäisi mahdollisuutta jäädä vastaanottavaan jäsenvaltioon lasten koulunkäynnin ajaksi, saattaisi viedä näiltä oikeuden, jonka unionin lainsäätäjä on heille myöntänyt (ks. vastaavasti tuomio 17.9.2002, Baumbast ja R, C-413/99, EU:C:2002:493, 71 kohta).
- 66 Ennakkoratkaisupyyntöstä käy käsiteltävässä tapauksessa ilmi, että NA:lle oli myönnetty lasten yksinhuoltajuus.
- 67 Vanhempana, joka vastaa tosiasiallisesti MA:n ja IA:n huollosta, NA:lla on myös näin ollen oleskeluoikeus asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan nojalla.
- 68 Edellä esitetyn perusteella neljänteen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 1612/68 12 artiklaa on tulkittava siten, että lapsella ja vanhemmalla, joka on kolmannen maan kansalainen ja jolla on lapsen yksinhuoltajuus, on tämän säännöksen nojalla oleskeluoikeus vastaanottavassa jäsenvaltiossa pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa toinen vanhemmista on unionin kansalainen, joka on työskennellyt kyseisessä jäsenvaltiossa mutta joka on lakannut asumasta siellä ennen kuin lapsi on aloittanut siellä koulunkäyntinsä.

Toinen ja kolmas kysymys

- 69 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toinen ja kolmas kysymys, jotka on tutkittava yhdessä, koskevat asiallisesti sitä, onko SEUT 20 ja/tai SEUT 21 artiklaa tulkittava siten, että ne perustavat sekä alaikäiselle unionin kansalaiselle, joka on asunut syntymästään lähtien vastaanottavassa jäsenvaltiossa, jonka kansalaisuutta hänellä ei ole, että vanhemmalle, joka on kolmannen maan kansalainen ja joka on kyseisen alaikäisen yksinhuoltaja, oleskeluoikeuden vastaanottavassa jäsenvaltiossa silloin, kun näillä on oikeus oleskella kyseisessä jäsenvaltiossa kansallisen tai kansainvälisen oikeuden perusteella.
- 70 Aluksi on muistettava, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 20 artikla antaa kaikille henkilöille, joilla on unionin jäsenvaltion kansalaisuus, unionin kansalaisen aseman, jonka tarkoituksena on olla jäsenvaltioiden kansalaisten perustavanlaatuinen asema (ks. tuomio 20.9.2001, Grzelczyk, C-184/99, EU:C:2001:458, 31 kohta ja tuomio 8.3.2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 71 Tällä perusteella unionin tuomioistuin on jo todennut, että SEUT 20 artikla on esteenä kansallisille toimenpiteille, joiden vaikutuksesta unionin kansalaiset eivät tosiasiassa voi käyttää pääosaa oikeuksista, jotka heillä on unionin kansalaisen asemansa perusteella (tuomio 8.3.2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, 42 kohta).
- 72 Unionin kansalaisen aseman tarjoamien oikeuksien pääosan menettämistä koskeva kriteeri on luonteeltaan hyvin erityinen siksi, että se koskee tilanteita, joissa oleskeluoikeutta ei siitä huolimatta, ettei kolmansien maiden kansalaisten oleskeluoikeutta koskevaa johdettua oikeutta sovelleta, voida poikkeuksellisesti evätä kolmannen maan kansalaiselta, joka on unionin kansalaisen perheenjäsen, koska viimeksi mainitulla olevan unionin kansalaisuuden tehokas vaikutus sivuutettaisiin, jos mainittu unionin kansalainen joutuisi perheenjäsenen oleskeluoikeuden epäämisen johdosta todellisuudessa

lähtemään koko unionin alueelta, sillä näin häneltä evättäisiin käytännössä mahdollisuus nauttia niiden oikeuksien pääosasta, jotka asema unionin kansalaisena tarjoaa (ks. tuomio 15.11.2011, Dereci ym., C-256/11, EU:C:2011:734, 66 ja 67 kohta).

- 73 Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tapauksessa on ensinnäkin otettava huomioon se, että niin pääasian valittajalla kuin hänen tyttärilläänkin on oikeus oleskella Yhdistyneessä kuningaskunnassa asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan nojalla, niin kuin edellä 68 kohdassa on todettu.
- 74 Ensimmäisenä edellytyksenä, jonka täyttymistä vaaditaan SEUT 20 artiklaan perustuvalta oikeudelta oleskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa, sellaisena kuin unionin tuomioistuim on sitä 8.3.2011 antamassaan tuomiossa Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124) tulkinnut, on kuitenkin se, ettei henkilöllä ole oleskeluoikeutta tässä jäsenvaltiossa unionin johdetun oikeuden nojalla, eikä tämä edellytys täyty käsiteltävässä tapauksessa.
- 75 SEUT 21 artiklan osalta on muistettava, että oikeus oleskella jäsenvaltioiden alueella on sen nojalla tunnustettu kaikille unionin kansalaisille, ”jollei perussopimuksissa määrätystä tai niiden soveltamisesta annetuissa säännöksissä säädettyistä rajoituksista ja ehdoista muuta johdu”.
- 76 Tällaisia rajoituksia ja vaatimuksia ovat muun muassa direktiivin 2004/83 7 artiklan 1 kohdassa säädetyn kaltaiset rajoitukset ja erityisesti vaatimus riittävistä varoista, jotka takaavat sen, ettei henkilö muodostu oleskelunsa aikana rasitteeksi vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle, ja kattava sairausvakuutus turva vastaanottavassa jäsenvaltiossa direktiivin 7 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetulla tavalla.
- 77 Unionin tuomioistuin on kuitenkin jo todennut, että tähän säännökseen sisältyvää ilmaisua ”on riittävät varat” on tulkittava siten, että riittää, että unionin kansalaisella on tällaiset varat, eikä kyseisessä säännöksessä aseteta mitään vaatimuksia niiden alkuperän suhteen, joten nuo varat voivat tulla esimerkiksi kolmannen maan kansalaiselta (tuomio 16.7.2015, Singh ym., C-218/14, EU:C:2015:476, 74 kohta).
- 78 Tästä seuraa, että jos MA ja IA täyttävät direktiivissä ja erityisesti sen 7 artiklan 1 kohdassa vahvistetut edellytykset joko itse tai äitinsä välityksellä, mikä ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen on selvitettävä, heillä on Saksan kansalaisina oikeus oleskella Yhdistyneessä kuningaskunnassa SEUT 21 artiklan ja direktiivin 2004/38 nojalla.
- 79 Unionin tuomioistuin on todennut lisäksi, että jos SEUT 21 artikla ja direktiivi 2004/38 tarjoavat vastaanottavassa jäsenvaltiossa oleskeluoikeuden toisen jäsenvaltion kansalaiselle, joka on alaikäinen pieni lapsi ja joka täyttää kyseisen direktiivin 7 artiklan 1 kohdan b alakohdassa vahvistetut edellytykset, nämä samat määräykset ja säännökset antavat vanhemmalle, joka tosiasiallisesti huolehtii mainitusta kansalaisesta, mahdollisuuden oleskella hänen kanssaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa (ks. tuomio 10.10.2013, Alokpa ja Moudoulou, C-86/12, EU:C:2013:645, 29 kohta).
- 80 Unionin tuomioistuin on näet katsonut, että jos sellaista vanhempaa, joka on jäsenvaltion tai kolmannen maan kansalainen ja joka on tosiasiallisesti sellaisen alaikäisen unionin kansalaisen huoltaja, jonka oleskeluoikeus tunnustetaan SEUT 21 artiklassa ja direktiivissä 2004/38, kielletäisiin oleskelemasta kyseisen unionin kansalaisen kanssa vastaanottavassa jäsenvaltiossa, tuon unionin kansalaisen oleskeluoikeus menettäisi täysin tehokkaan vaikutuksensa, koska se, että pieni lapsi voi käyttää oleskeluoikeuttaan, edellyttää välttämättä, että kyseisellä lapsella on oikeus sen henkilön läsnäoloon, joka on tosiasiallisesti lapsen huoltaja, ja näin ollen sitä, että tämän henkilön on voitava oleskella lapsen kanssa vastaanottavassa jäsenvaltiossa tämän oleskelun ajan (ks. tuomio 19.10.2004, Zhu ja Chen, C-200/02, EU:C:2004:639, 45 kohta ja tuomio 10.10.2013, Alokpa ja Moudoulou, C-86/12, EU:C:2013:645, 28 kohta).

81 Edellä esitetyn perusteella toiseen ja kolmanteen kysymykseen on vastattava seuraavasti:

- SEUT 20 artiklaa on tulkittava siten, ettei se tarjoa oikeutta oleskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa alaikäiselle unionin kansalaiselle, joka on asunut syntymästään lähtien kyseisessä jäsenvaltiossa, jonka kansalaisuutta hänellä ei ole, eikä vanhemmalle, joka on kolmannen maan kansalainen ja joka on mainitun alaikäisen yksinhuoltaja, silloin kun näillä on oikeus oleskella tässä jäsenvaltiossa unionin johdetun oikeuden säännöksen nojalla.
- SEUT 21 artiklaa on tulkittava siten, että se tarjoaa mainitulle alaikäiselle unionin kansalaiselle oikeuden oleskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa edellyttäen, että tämä täyttää direktiivin 2004/38 7 artiklan 1 kohdassa säädetty edellytykset, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on selvittettävä. Jos tilanne on tämä, kyseinen säännös antaa vanhemmalle, joka on tosiasiallisesti tämän unionin kansalaisen huoltaja, mahdollisuuden oleskella tämän kanssa vastaanottavassa jäsenvaltiossa.

Oikeudenkäyntikulut

82 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/38/EY 13 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan c alakohtaa on tulkittava siten, että kolmannen maan kansalaisen, joka on eronnut unionin kansalaisesta, jonka väkivallan uhriksi hän on joutunut avioliiton aikana, oleskeluoikeutta vastaanottavassa jäsenvaltiossa ei voida säilyttää tämän säännöksen nojalla silloin, kun avioeromenettely on tullut vireille vasta sen jälkeen kun puoliso, joka on unionin kansalainen, on poistunut kyseisestä jäsenvaltiosta.
- 2) Työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15.10.1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 12 artiklaa on tulkittava siten, että lapsella ja vanhemmalla, joka on kolmannen maan kansalainen ja jolla on lapsen yksinhuoltajuus, on tämän säännöksen nojalla oleskeluoikeus vastaanottavassa jäsenvaltiossa pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa toinen vanhemmista on unionin kansalainen, joka on työskennellyt kyseisessä jäsenvaltiossa mutta joka on lakannut asumasta siellä ennen kuin lapsi on aloittanut siellä koulunkäyntinsä.
- 3) SEUT 20 artiklaa on tulkittava siten, ettei se tarjoa oikeutta oleskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa alaikäiselle unionin kansalaiselle, joka on asunut syntymästään lähtien kyseisessä jäsenvaltiossa, jonka kansalaisuutta hänellä ei ole, eikä vanhemmalle, joka on kolmannen maan kansalainen ja joka on mainitun alaikäisen yksinhuoltaja, silloin kun näillä on oikeus oleskella tässä jäsenvaltiossa unionin johdetun oikeuden säännöksen nojalla.

SEUT 21 artiklaa on tulkittava siten, että se tarjoaa mainitulle alaikäiselle unionin kansalaiselle oikeuden oleskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa edellyttäen, että tämä täyttää direktiivin 2004/38 7 artiklan 1 kohdassa säädetty edellytykset, mikä

ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on selvitettävä. Jos tilanne on tämä, kyseinen säännös antaa vanhemmalle, joka on tosiasiallisesti tämän unionin kansalaisen huoltaja, mahdollisuuden oleskella tämän kanssa vastaanottavassa jäsenvaltiossa.

Allekirjoitukset